

Co-Creation voor stedelijke veerkracht in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Voorstelling van het programma Co-Creation

Inhoudsopgave

Co-Creation voor stedelijke veerkracht in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.....	1
1 Inleiding	3
2 Voor stedelijke veerkracht	3
3 Binnen een perspectief van socio-ecologische duurzaamheid	5
4 Co-creatief onderzoek?	5
4.1 Een onderzoek.....	5
4.2 Co-creatief	6
4.2.1 De rechtstreekse betrokkenen	6
4.2.2 Gezamenlijke kennisopbouw	7
4.3 Zoeken in de werkelijkheid.....	8
Bijlage 1: Samenvatting van de kernbegrippen van een project.....	9
Bijlage 2: Voorwaarden voor een Co-Creation project	10

Beste,

In dit document leggen we uit wat de doelstellingen zijn van onze projectoproep voor co-creatieve projecten. Co-creatie, stedelijke veerkracht... het gaat er niet zozeer om te weten wat die termen inhouden, maar wel waarom ze ingezet worden.

Dit financieringsprogramma is verankerd in de regionale visie om co-creatief onderzoek te ondersteunen en specifiek op het gebied van stedelijke veerkracht in al haar dimensies (ecologisch, economisch, sociaal en democratisch). Belangrijk bij dit programma zijn doelstellingen zoals uitwisseling, dialoog, betrokkenheid van de burger bij het wetenschappelijk onderzoek en inspelen op de behoeften van de Brusselaars die tot nu toe onbeantwoord bleven. Dit programma gaat ervan uit dat de betrokkenheid van burgers in het politieke besluitvormingsproces een meerwaarde biedt. Betrokkenheid bij een co-creatief project vereist een sterke burgerzin en persoonlijk engagement.

Als je na het lezen van dit document nog vragen hebt, contacteer dan gerust Xavier Hulhoven (02 600 50 68, xhulhoven@innoviris.brussels).

Omdat er in iedere crisis een kans schuilt om te evolueren naar een duurzame en betere toekomst ondersteunt Innoviris, via de projectoproep "Co-Creation", co-creatief onderzoek naar stedelijke veerkracht in al haar dimensies (ecologisch, economisch, sociaal en democratisch).

1 Inleiding

Co-Creation is een ondersteuningsprogramma voor onderzoek met:

- **een strategisch doel:** stedelijke veerkracht in een perspectief van sociale en ecologische duurzaamheid;
- **een onderzoeksbenadering:** co-creatief onderzoek.

2 Voor stedelijke veerkracht

De onderzoeken in het kader van het programma *Co-Creation* zijn gericht op veerkracht vanuit een perspectief van socio-ecologische duurzaamheid. In die zin legt het programma *Co-Creation* geen strikt thematisch kader vast. Het volgt veeleer een strategisch doel, zoals andere programma's die bijvoorbeeld een algemene strategie voor de ontwikkeling van de economie en de werkgelegenheid ondersteunen.

Met veerkracht bedoelen we het vermogen om zich te transformeren om het hoofd te bieden aan een crisis, schok, ineenstorting of diepgaande wijziging van onze omgeving, zoals: economische, sociale of gezondheids crisis, klimaatverandering, uitputting van materiële en energiebronnen, verstoring van natuurlijke cycli, krapte en wedijver om ruimte, segmentering en differentiatie binnen de

bevolking, crisis in de toeleveringsketens.

Een veerkrachtige stad is een stad die in staat is om verder te denken dan vandaag en om zich aan te passen aan deze veranderingen.

Veerkracht stelt ons in staat om een wereld te concipiëren waarin de mens niet het onwrikbare middelpunt is, maar mee evolueert door zichzelf te transformeren om zijn vitale functies te behouden.

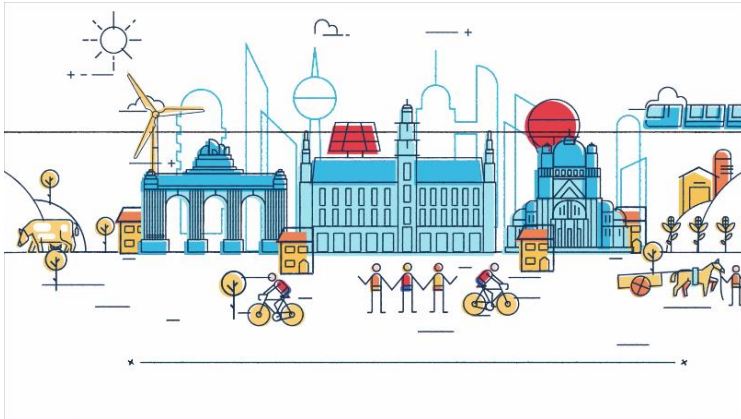
Concreet moet er bij de onderzoeksprojecten uitgegaan worden van de crisis, schok, ineenstorting of diepgaande verandering in kwestie. Experimenten moeten uitgewerkt worden rond een hypothetische disruptieve situatie: *Wat als er geen fossiele energie meer is? Wat als de computersystemen uitvallen? Wat als de staat geen werkloosheidsuitkeringen meer kan betalen? Wat als door bevoorradingsproblemen geen voedsel meer in Brussel raakt? Wat als er keuzes moeten worden gemaakt voor het elektriciteitsgebruik?* Dit binnen een logica van creatieve beperking die gedurende het gehele onderzoeksproject wordt toegepast.

Wat als de crisis al heeft plaatsgevonden? In dat geval moet men zich afvragen of een aanpak op basis van onderzoek en experimenten relevant is.

- Binnen het programma Co-Creation is de crisis niet zozeer een probleem dat moet worden opgelost, maar eerder een kans voor innovatie; een creatieve beperking om andere mogelijkheden te bedenken en te verkennen in het kader van een onderzoeksproject. In dit geval past het project goed binnen het programma.
- Dit is niet het geval wanneer de urgentie van de situatie deze onderzoeksdynamiek niet toelaat. De nadruk ligt dan op een snelle oplossing en een onmiddellijk ingrijpen. Hoe noodzakelijk deze ingrepen ook zijn, het programma *Co-Creation* is niet bedoeld om dergelijke acties en de invoering van oplossingen te ondersteunen en dan is dit financieringsprogramma (op dit moment) niet het juiste.

Eigenlijk is dit programma gericht op **prospectieve transformaties**, eerder dan op innovaties. Men zal dus buiten de huidige systemen moeten denken en nadenken over wat er na de disruptie zou kunnen komen.

3 Binnen een perspectief van socio-ecologische duurzaamheid

Veerkracht wordt vaak gedefinieerd als het vermogen van een systeem om zijn functies te behouden ondanks een schok. Je zou dan ook gaan denken dat het erom gaat het systeem te handhaven zoals het bestaat, ondanks de schok. Het is dan ook van belang hier te onderstrepen welke toestanden en functies behouden moeten blijven: het gaat om leven en welzijn in een stedelijke

samenleving. Het gaat er niet om een systeem dat dit leven bedreigt en dat aan de basis ligt van de crisis veerkrachtig te maken. Maar wel om het in stand houden van het leven en het welzijn door de systemen die hen bedreigen te transformeren. Er is dus zowel een logica van in stand houden (leven en welzijn) als een logica van transformatie.

Om op deze twee logica's in te spelen, is het belangrijk om het begrip veerkracht (het behoud van fundamentele eigenschappen) te koppelen aan het begrip duurzaamheid (de gewenste transformatie). Als we uitsluitend het begrip veerkracht in aanmerking nemen, lopen we het risico enkel aan de huidige behoeften tegemoet te komen zonder rekening te houden met de toekomstige generaties. Het is dus belangrijk om de visie en de richting van de gewenste transformatie uit te tekenen. Daarom zal je tijdens het project rekening moeten houden met de volgende vragen: *Op welke manier is de beoogde transformatie wenselijk en duurzaam? Wie heeft er baat bij? Bestaat het risico dat de transformatie elders kwetsbaarheden doet ontstaan? Wordt het probleem niet gewoon verplaatst (verplaatsing van de vervuiling of sociale onrechtvaardigheid)?*

Op technologisch vlak vergt deze benadering onderzoek van andere technologische pistes dan de conventionele groene technologieën. Er moet worden gekeken naar concepten als lowtech, 'local tech', 'sobere innovatie', robuustheid, beschikbaarheid van materialen, productiecapaciteiten enzovoort. Andere mogelijke pistes zijn het 'de-technologiseren' van diensten en het ontwikkelen van biomimetische oplossingen.

4 Co-creatief onderzoek?

4.1 Een onderzoek

Wat als ... we onze verbeelding de vrije loop lieten om een toekomst te creëren zoals wij het willen? (« Et si... on libérait notre imagination pour créer le futur que nous voulons ? »¹)

¹ Rob Hopkins, Et si... on libérait notre imagination pour créer le futur que nous voulons ?; [Acte Sud, Juin, 2020](#)

Het programma Co-Creation is in de eerste plaats een programma ter ondersteuning van onderzoek. Met dit programma willen wij de actoren van de Brusselse samenleving erkennen en hen in staat stellen deel te nemen aan een onderzoeksproces dat aanzet tot verbeelding, nadenken en experimenteren.

Twee belangrijke vragen:

Is het project erop gericht om nieuwe perspectieven te verkennen of om een bestaand systeem bij te sturen of te verbeteren? Gaat het project met andere woorden verder dan de bestaande oplossingen of houdt het vast aan het bestaande systeem?

Zijn er elementen die we moeten onderzoeken of testen om de nieuwe dingen die we willen realiseren, te kunnen bewerkstelligen?

4.2 Co-creatief

In een co-creatief onderzoek staat zowel de deelname van de rechtstreekse betrokkenen centraal als de aard van de bestaande kennis.

4.2.1 De rechtstreekse betrokkenen

In een Co-Creation project gaan alle betrokken actoren samen op een verkennende expeditie.

De actoren zijn degenen die geconfronteerd worden met het risico van transformatie, degenen die hun praktijken zullen moeten veranderen, zich zullen moeten aanpassen en die zullen moeten experimenteren en buiten de kaders durven treden. Afhankelijk van de beoogde transformatie kan het gaan om inwoners, professionals, personen binnen bepaalde organisaties, ...

De uitdaging van co-creatie: een actieve deelname van de mensen die rechtstreeks betrokken zijn bij een onderzoeksproces moet zorgen voor een vlottere aanpassing, verandering, transformatie en dus gebruik van de geproduceerde kennis. De impact van het project zal afhangen van de co-creatie.

Zo vereist onderzoek in het kader van co-creatie de actieve deelname van de betrokkenen in het gehele innovatieproces (van de conceptualisering van het project tot de goedkeuring van de resultaten). Het gaat dus niet om projecten waarbij de eindgebruikers opdrachtgever zijn van de studie, of omgekeerd, waarbij de eindgebruikers een testgroep uitmaken die bevrraagd wordt in enquêtes of die prototypes moet uittesten.

Maar wat als de stekker al uitgetrokken is en de betrokken mensen de crisis al aan het beleven zijn? Dan moet er eerst bepaald worden of participatief onderzoek en ontwikkeling wel relevant zijn. Wordt de crisis wel degelijk beschouwd als een belemmering van de creativiteit? Aanvaarden de betrokken personen het risico van de verkenning, namelijk dat ze zich op onbekend terrein begeven en experimenteren met zaken waarmee ze dat normaal niet zouden durven en maken ze zelf die keuze? Met zo een situatie voor zich heeft niet iedereen zin om op verkenning te gaan. Niet iedereen wil co-onderzoeker zijn. De situatie is al niet gemakkelijk om te beginnen, om daarbij dan nog eens aan onderzoek te doen... Voor anderen is het misschien net de kans om openingen in de muur te zien en zo andere wegen te ontdekken. Dat betekent niet dat ze de werkelijkheid ontvluchten, ze worden net pioniers voor onze maatschappijen van morgen, innovatoren van de stad van de

Enkele woorden die geen deel uitmaken van co-creatief onderzoek

Een studie over...

Een testpopulatie

Een enquête over...

De gebruiker opleiden

Gedrag observeren

Mobiliseren

Doen deelnemen

Innovatie doen overnemen

De kennis overdragen

De burger verzamelt en levert gegevens voor het onderzoek

toekomst. Het programma Co-Creation biedt hen een veilige ruimte om het risico te nemen deze mogelijkheden te verkennen. Een ruimte waar plaats is voor onderzoeksprincipes zoals de vrijheid om te verbeelden en te experimenteren, durven verkennen, tijd nemen om na te denken en een stap terug te zetten, openstaan voor kritiek, nuance, rekening houden met de complexiteit, enz.

4.2.2 Gezamenlijke kennisopbouw

Wij willen ook een andere benadering voorstellen van de productie en de verwerving van innoverende kennis door meerdere vormen van kennis te integreren. De maatschappelijke vraagstukken in kwestie zijn complex. Dit vereist de productie van systemische kennis, die alleen kan worden bereikt door de integratie van meervoudige kennis over de wetenschappelijke disciplines heen (transdisciplinariteit).

Via het programma *Co-Creation* hopen we dat kennisproductie niet langer louter het beroep is van academische onderzoekers of expertisecentra. Innoviris wil breken met de expertocratische cultuur waarin er

één enkele wetenschap wordt voorgesteld als enige geldige. Onderzoek is niet langer alleen een kwestie van wetenschap en de onderzoeker is niet langer meer alleen een wetenschapper. Die opvatting sluit aan bij de ideeën van het collectief ALISS die stellen dat er een derde staat van onderzoek is.²

Het gaat ook verder dan zomaar “actie” en “onderzoek” in dezelfde term te plakken, beide begrippen moeten geïntegreerd worden in een effectieve samenwerking waarin alle actoren deelnemen aan een onderzoek. De vaardigheden en rollen moeten daarbij niet gelijk zijn voor alle actoren, maar elkaar aanvullen in een geest van erkenning van de verscheidenheid aan kennis en capaciteiten.

Het gaat dus niet over zomaar een onderzoek voeren en de resultaten ervan overdragen.

De verschillende expertisen die alle actoren aanbrengen moeten zowel in de methode als in de inhoud van het project weerspiegeld worden. Sommige betrokkenen hebben wetenschappelijke expertise,

² De kennismaatschappij serieus nemen, witboek. ALISS, maart 2017.

anderen expertise vanuit ervaring en nog anderen institutionele expertise, enz. Al die expertisen dragen samen bij tot de opbouw van nieuwe kennis. Het is niet de bedoeling om allemaal samen hetzelfde te doen in een geest van gelijke rolverdeling, maar om de verschillen van alle actoren samen te nemen in een geest van gelijke erkenning.

4.3 Zoeken in de werkelijkheid

Via het programma *Co-Creation* wil Innoviris dat die verkenningen gebeuren binnen de werkelijke levenssfeer van de betrokken mensen. Het is dus niet de bedoeling om in een afgesloten laboratorium, een garage of een vergaderzaal te opereren, maar om het project in de realiteit te verankeren. Dit met name om inzicht te krijgen in de complexiteit van alle vraagstukken over de beoogde transformatie.

Bijlage 1: Samenvatting van de kernbegrippen van een project

1. Een veerkrachtproblematiek behandelen die relevant is voor alle partners en durven experimenteren.
2. Een transformatie, innovaties voorstellen die de stad veerkrachtiger zouden kunnen maken.
3. Een team met ontdekkers voorstellen: de personen die betrokken zijn in het project en die willen verkennen, onderzoeken en experimenteren. Dat zijn de co-onderzoekers. De ontdekkers moeten de keuze maken en het risico van de verkenning aanvaarden, namelijk dat ze zich op onbekend terrein begeven en experimenteren met zaken waarmee ze dat normaal niet zouden durven, in het kader van hun gewone functie. Ze moeten dus zeker zijn dat ze de vrijheid hebben om op ontdekking te gaan voor dit project. Dat betekent ook dat je moet zorgen voor een gemengd team dat het eens is over de basis van het project, maar dat verschillende, uiteenlopende logica hanteert in het dagelijkse leven.
4. Een verkennend mechanisme (voor co-onderzoek) voorstellen dat alle partners zich eigen moeten maken en dat bestaat uit:
 - a. Eén of meer vaak voorkomende subvragen, die voor elke deelnemer zinvol zijn en waarin een expertise van gebruik, leven en realiteit geïntegreerd kan worden. Het kan ook een beschrijving van het onbekende zijn, die aantoont dat je op verkenning gaat en niet zomaar de bekende routes volgt en verbetert.
 - b. Eén of meer gemeenschappelijke methodes die alle actoren toegang bieden tot kennisproductie.
 - c. Eén of meerdere mechanismen voor co-experimentatie (zie volgende kader) verankerd in de werkelijke context (een plaats in de stad, een wijk, een gebouw, enz.).
 - d. Een co-evaluatie en co-validatie van de resultaten.
 - e. Een co-valorisatie van de resultaten in verband met het probleem en de gewenste innovatie.

Bijlage 2: Voorwaarden voor een Co-Creation project

Naast de kernbegrippen uit bijlage 1 stellen we hier ook enkele voorwaarden voor om een *Co-Creation* project uit te voeren.

Deze voorwaarden zijn gebaseerd op de “Charte du Croisement des Savoirs et des Pratiques avec des personnes en situation de pauvreté et d’exclusion sociale”, gepubliceerd door ATD-Fourth World³ en volgens ons ook hier van toepassing, ook al bevinden de betrokken personen zich in een andere situatie.

1. Een gezamenlijk besef hebben dat een verandering nodig is.
Niet tevreden zijn over de sociale, economische of culturele realiteit, aanvoelen dat er zaken dreigen in te storten... zorgen voor een wil om te veranderen. Alle projectpartners zijn zich bewust van en delen die nood, die wil en de beoogde verandering.
2. Iedereen beschouwen als houder en producent van kennis.
Behalve de noden en behoeftes die vervuld moeten worden heeft iedereen ook kennis bij te dragen en de capaciteit om afstand te nemen en na te denken. Dat betekent dat de voorwaarden die het iedereen mogelijk maken om die capaciteit tot uiting te brengen geëvalueerd moeten worden.
3. Niet alleen zijn. Iedereen kan ervaring halen vanuit zijn of haar eigen levenservaring. Als de persoonlijke ervaring niet gelinkt is aan een sociale of professionele groep, dan blijft ze fragiel. Door bij een sociale of professionele groep te horen wordt de kennis die iedereen in zich heeft geconsolideerd. Dat betekent dus dat personen niet geïsoleerd mogen blijven als ze willen deelnemen aan een kennisuitwisseling met ‘hoogopgeleide mensen en professionals’. Ze moeten in een vereniging leven met andere personen die dezelfde levensomstandigheden hebben en ruimtes hebben waar ze kunnen reflecteren, waar ze zich kunnen uiten en waar ze in dialoog kunnen gaan.
4. Samen een onderzoekspositie aannemen. Iedere deelnemer moet een attitude aannemen van co-onderzoeker om vragen te herkennen, die om te zetten in problematieken en daarna gemeenschappelijke inzichten, pistes voor verandering en uit te voeren experimenten te onderzoeken om die te evalueren. Dat vereist dat iedereen de onderzoeksdynamiek kent.

³ <http://www.atd-quartmonde.org/wp-content/uploads/2015/07/Charte-du-Croisement-des-savoirs-ATD-Quart-Monde.pdf>